

Національний академічний український драматичний театр ім. Марії Заньковецької

«Буна»

Юлія Бентя

Львівська «Буна» (а також, до речі, «Родина патологоанатома Людмили» в режисурі Олени Апчел, про яку – окремо) демонструє цілком новий спосіб опрацювання постколоніальних травм, нове бачення доволі стандартних міжпоколінських конфліктів. Ігор Білиць, можливо, перший режисер, якому вдалося недекларативно представити текст Віри Маковій, відчувати у ньому не лише потворне протистояння сили і безпорадності, а й глибокий, намертво стиснений, не проговорений біль старшого покоління.

Вистава Театру ім. Марії Заньковецької досліджує людину, яка інфікована комплексом виживання, від чого її любов і турбота, звичка все і всіх навкруги тримати під вимушеним жорстким контролем перетворює життя навколишніх на справжнє пекло. Звісно, що і дітям з онуками вони намагаються передати ті самі навички. Адже в їх час більшість просто не виживала, а якщо ти живий – це вже дуже багато.

Очевидно, що все це – продовження історичних травм, накопичених протягом XX століття. І якщо популярна психологія засуджує і авторитарне виховання, і хатнє насильство, то Ігор Білиць разом з акторами водночас і люблять, і ненавидять текст Віри Маковій. Ненавидіти його дуже легко, складніше зрозуміти і полюбити як частину нас самих, а потім прийняти і відпустити. Тому ця вистава – це ритуал прощання з минулим.

У «Буні» є ця особлива містеріальність. Помешкання головної героїні сценограф Богдан Поліщук перетворив на свого роду етнічний вітвар, де вічну службу править стара жінка (у живій виставі я бачила виконання Олександри Бонковської, у запису – Ірину Швайківську). Обабіч сцени сидять артисти-музиканти, які в конкретний момент не залучені в дію, і забезпечують спектаклю постійний музичний супровід (до речі, в реквізитах вистави не вказано автора музичного рішення, а ця людина справді заслуговує на всіляке заохочення).

Тоталітарний макросвіт формує такі самі мікросвіти. Усі, хто потрапляють в орбіту Буни, схожі на живі трупи з блідим обличчям, темними колами під очима і скутими рухами (чоловік Орісі Митро у виконанні Богдана Ревкевича, в меншій мірі Петро у версії Володимира Пантелєєва). Пластично вирізняється лише Оріся, онука Буни у справді пронизливому виконанні Наталії Боймук. Тендітна, майже крихка акторка із змервілим поглядом – мов билина в полі, яку постійно хитає в усі боки. Ця її особлива, «штучна» пластика у комплексі зі звичкою повільно описувати виснажливий щоденний побутовий «ритуал» – дуже важлива режисерська знахідка, яка ніби пояснює подальшу втечу Орісі з бабусиною дому, її намагання «відрізати» минуле, побудувати власне життя за власними правилами.

«Буна» Львівського театру ім. Заньковецької для сучасного українського суспільства важлива і як дуже сильне художнє висловлювання, і як важливий факт осмислення історичного минулого, опрацювання психологічних травм. Для закордонного глядача вона введе постколоніальну проблематику на загальніший драматичний рівень людських стосунків, покаже новий спосіб трактування етнічного складника в контексті сучасної української драматургії.

Ганна Веселовська

Довгі роки імена постановників вистав у театрі ім. Марії Заньковецької тасувалися як три знамениті карти: трійка, сімка, туз. На театральний кін завжди чомусь випадали тільки вони і вже всі звикли, що в наступному сезоні репертуар забезпечуватимуть трійка, сімка або туз. Аж ось у 2020 році в знаменитому львівському театрі стали з'являтися спектаклі, які ставили режисери ну із зовсім іншої колоди. Приміром автор львівської «Буни» Ігор Білиць належить до когорти режисерів так званого молодшого покоління, яким сьогодні від 30 до 40, які не мають почесних звань та їх дуже мало знає публіка поважних національних театрів.

Адже, якщо в Києві Білиць відомий переважно студійними роботами, то у Львові – експериментальними виставами театру ім. Лесі Українки. Тож його запрошення до Національного театру ім. Марії Заньковецької на поставу п'єси сучасної української авторки Віри Маковій виглядає зі сторони як спроба змінити правила гри в цьому творчому колективі, якщо не революційним, то еволюційним шляхом.

Водночас «Буна» Ігоря Білиця легко вписується в наратив вистав за цією ж п'єсою його приблизних однолітків Давида Петросяна та Лени Роман. Тому здається, нічого контраверсійного по відношенню до інших театральних робіт Білиць не запропонував, а найважливішим для нього стало продовження розмови на задану тему, уточнення чогось недоказаного колегами.

Найпринциповіше розширення змістів заньківчанської «Буни», в порівнянні з попередніми спектаклями, торкнулися простору подій. На крихітній камерній сцені художник Богдан Поліщук примудрився представити не лише обійстя баби Буни, де розгортаються основні події, а цілий світ архаїчно-сучасного буковинського села. Утворена

Буна

із своєрідної конструкції-іконостасу та, наближеним до глядачів подіумом, сценографія Богдана Поліщука є ключовою в концепції вистави. Вона обумовлює й підкорює всі акторські переміщення, пластичні рішення, а інколи навіть поглинає виконавців. Величний іконостас, де замість образів гірляндами звисають повсякденні й сакральні речі буковинців, дає глядачеві можливість милуватися таким собі вертикальним пейзажем українського села.

Між тим, головним в історії трагічних стосунків дівчини Ориси та її бабці, прозваної в селі Буною, для Ігоря Білиця є не колорит, а глибинна мотивація вчинків обох головних героїнь. Режисеру важливо, аби кожна з виконавиць Ірина Швайківська (Буна) і Наталя Боймук (Орися) донесли глядачеві свої таємниці і таким чином пояснили йому чому вони саме такі.

Не ставлячи завдання портретувати стару чи молоду, відстояти чиюсь правду, довести чиюсь правоту, Білиця дає акторкам легенькі ігрові підказки, як їм це зробити і на що спиратися психологічно. Для глядача ж, режисер вдається до більш промовистої символізації: приміром чорні смужки на Орисиному обличчі – вказівка на пошматованість, розбурханість її ества, а білий одяг Буни – її світла, дійсно набожна душа.

Обидві артистки відмінно точні у виконанні акторських завдань, що найперше проявляється у монологічних виступах Буни та Ориси. Як наслідок, із рівня побутового конфлікту, їхнє протистояння переходить на інший екзистенційний рівень, бо йдеться про неспростовне витіснення новим старого. А емоційність гри Ірини Швайківської та деяка механічність виконання Наталі Боймук істотно посилюють це відчуття несправедливості відмирання старих традицій і сенсів.

Як і в багатьох інших виставах театру ім. Марії Заньковецької у «Буні» панує гармонійний артистичний ансамбль, де дотримуються ігрового балансу в співвідношенні різних дійових осіб. Виконавець ролі Петра Володимир Пантелеєв, чий образ постає камертоном праведного життя, своєю розважливою неспішною грою візуально посвідчує життєву антитезу експансивній поведінці Ориси.

Антитезою старій Буні і, водночас, її природним продовженням, у спектаклі Ігоря Білиця є хлопчик Пантелеймон, зіграний Зоряною Дибовською. Субтильна енергійна акторка Дибовська елегантно уникнула всього, що могло б перетворити її персонажа на хлопчиська із підліткових спектаклів. Свого Пантелеймона, що сам по собі є персонажем – яблуком роздору в сім'ї, вона тонко символізує, надаючи його природним дитячим реакція (спротив, вередування, впертість) знаковості. Але цим присутність Зоряни Дибовської в спектаклі не обмежується. Адже це її спів створює унікальну акустичну ауру, що в поєднанні зі сценографією дає відчуття занурення в давні часи, навіює смуток і тиху радість.

І все ж, гармонія львівської «Буни» не позбавлена провокаційного творчого мислення Ігоря Білиця, який уміє запускати в свої спектаклі бісиків, тобто сумнівів щодо сталих загальноприйнятих норм і речей. Він підлаштовує все так, аби у фіналі глядач робив власний екзистенційний вибір, який у житті часто робить напівсвідомо: що він вибере – консервативну традицію і сталість, чи бурхливий, незвіданий світ без правил, де майбутнє здається кращим.

Роман Лаврентій

Написана десять років тому – й одразу ж відзначена на конкурсі «Тиждень актуальної п'єси» – драма «Буна» сучасної української письменниці Віри Маковій уже кількакратно побачила світло вітчизняної сцени. Аж дивно, чому вона так пізно прийшла до Львова. Однак її поява саме на завершенні другого десятку XXI століття на сцені першого державного театру України – Національного академічного українського драматичного театру імені Марії Заньковецької – зовсім не випадкова. Ця вистава (прем'єра 2020 р.), з одного боку, є новим явищем у репертуарі заньківчан, а з іншого – цілком органічно лягає в русло вже виробленої традиції цього театру звертатися до болючої для українського суспільства теми вимушеної трудової еміграції (хоч, звісно, сценічний твір не лише про це).

Тяжка життєва історія однієї родини з Буковини – у сценічній версії режисера Ігоря Білиця та художника Богдана Поліщука (жанр вистави – «етно-хоррор») – набуває загострено гротескних рис, особливо у підкреслено «мертвотному» гримі акторів, способі їхнього існування – одночасно як конкретних персонажів та як абстрактних учасників «хору», що своїм живим виконанням народних пісень чи шумових ефектів забезпечують нагнітаюче-гіпнотичне звукове обрамлення вистави, творячи у певні моменти урочисту атмосферу якогось обрядового дійства (особливо увиразнено це – й акустично, і пластично – у своєрідному пролозі чи епілозі; у надзвичайно точно вибудованій сцені похорону). Запропоноване жанрове вирішення вистави дещо спрощує бачення заторкнутих у драмі болючих проблем сьогодення, однак саме воно дозволяє частково виправдати надмірну емоційність виконавців (потрактувавши її у площині гротеску), а разом із тим – мінімалізувати напругу в епізодах, які аж просяться до мелодраматичного прочитання (хоч цілковито уникнути цього не вдалося).

Попри те, що у виставі одночасно присутні три основні тематичні блоки, режисерів вдається втримати її цілісність, нанизуючи їх на магістральну лінію постаті Буни («бабусі»; «старішини, берегині роду»). Можливо, саме тому остання сцена приїзду Ориси з «Гамерики» звучить сильним контрапунктом: глядачі мають можливість порівняти жорстокий і водночас по-своєму гармонійний світ Буни та – не менш жорстокий, але позбавлений «національного коріння» – світ «без неї»... Доречним вважаємо і режисерські монтажі тексту, скорочення кількості персонажів (не зрозуміло лише, чому ім'я хлопчика Ілля змінено на Пантелеймон) – це надає дії динаміки, сконденсованості напруги. Об'єднуючим чинником стає і єдина сценографічна установка, яка суміщує чорнушну

реальність – через підкреслену заземленість у сучасні речі побуту (сільський умивальник, ночви, цинкові відра) із символічним умовним рядом (представленим вишитими рушниками, тканими покривалами, дерев'яними елементами, що нагадують контури сільської хати). У такому обрамленні образ старої, досвідченої, битої життям жінки Буни, зодягнутої у традиційний буковинський народний стрій, прочитується як органічний у цьому природному національному середовищі, навіть сакральний. Кульмінаційна сцена вистави – відхід Буни у кращий світ – вибудована режисером і виконавицею ролі, народною артисткою України Іриною Швайківською у щемливій тональності, у формі прощання з усіма. І саме цей одяг, який героїня поступово знімає із себе (аж до спідньої сорочки), після кожного «втраченого елемента» поступово гаснучи на силах – влучно й метафорично передає цю сакральну символіку (жінка-берегиня; жінка, на якій тримається усе в домі).

Зрештою, оця стратегія зрівноваження сценічними засобами не виправдовує домашнього деспотизму цієї старої жінки (що є не менш вагомим тематичним блоком у виставі), однак завдяки такому режисерському прочитанню починаєш розуміти логіку поведінки героїні, яка все життя мовчала про свій біль, сублімуючи його у невинуватий жорстокості до її домашніх (онуки Ориси з її чоловіком Митром; правнука Пантелеймона).

Режисер спонукає глядачів по-новому подивитися на тему конфлікту між поколіннями, а особливо на – захищене віковичними традиціями (обов'язкова повага до старших; покіра батькам/батькам батьків; пієтет перед побожними людьми і т.д.) чи фінансовою залежністю рідних людей – домашнє насильство. Однак провокація творців вистави полягає у відсутності позитивних героїв: ті, хто мав би викликати співчуття, жертви Буни, також позбавлені позитивних рис – їхній інфантильний опір виражається у формі істеричних та безпорадних вибухів гніву, у стихійній втечі до «Гамерики», що супроводжується кражею у Буни грошей, зібраних нею собі на похорон.

Третій тематичний блок, згаданий нами напочатку, – проблема трудової еміграції українців. Ця лінія розвинута у виставі дещо слабше, та й виконавиці ролі Ориси (заслужена артистка України Наталія Боймук), яка власне їде на заробітки, дається дещо важко прописаний у драмі стрибок – від залюбленої у природу, творчої, гармонійної, але затюканої бабусею сільської дівчини до озлобленої жадливими заробітчанськими реаліями жінки. Хоча не можемо не відзначити самовіддачі актриси у цій ролі, як і решти виконавців, які буквально горіли у дещо незвичній для заньківчан сценічній естетиці. Однак цей творчий запал, скерований умілою рукою режисера, знаходив прийнятні форми, балансує між «правдою переживання» і холодним триванням у ролі. Найяскравіший приклад – краюча душу сцена онлайн-розмови дитини з матір'ю-заробітчанкою вирішена цілком умовно: Пантелеймон (Зоряна Дибовська) та Орися (Наталія Боймук) ведуть бесіду крізь шматок скла-шиби.

Відтак емоційний надриг, подекуди присутній у виконанні акторів, гаситься раціональним, відстороненим усвідомленням страху – страху перед безпросвітністю життєвих сценаріїв багатьох наших предків та й сучасних українців... Дуже влучно, емоційно стримано вирішено і фінальну сцену вистави – діалог «осиротілого» хлопчика Пантелеймона із сусідським дядьком Петром (Володимир Пантелеєв), який став йому за батька. Цей відкритий фінал – на фоні пережитого жайття – звучить невимуслено й щемливо, а також дає якусь та й надію на майбутнє...

На завершення варто сказати, що вистава засвідчує мистецьку гнучкість Національного академічного українського драматичного театру імені Марії Заньковецької, привідкриває його приспаний потенціал. Окрім того, вона є також якісно новим словом у традиції сценічних прочитань драми Віри Маковій.

Людмила Олтаржевська

П'єсу «Буна» Віра Маковій написала років десять тому. За цей час вона отримала кілька професійних відзнак і театральних версій, і... на превеликий жаль, ні на йоту не втратила своєї актуальності. Адже проблема вимушеного заробітчання, яку, зокрема, підіймає авторка, в реаліях сучасної України залишається однією з найбільш актуальних точок суспільства. Як інформує Держстат, за кордоном на постійній основі працює понад три мільйони людей, в деякі періоди року, коли є потреба у сезонних робітниках, ця цифра подвоюється. А якщо взяти до уваги, скільки родин змушені жити на відстані і скільки дітей зростають майже без участі батьків, то це вже не сумна статистика, а трагедія загальнодержавного масштабу. Зважаючи на те, що у західних регіонах країни ледь не на кожному стовпі висить оголошення про роботу за кордоном, «Буна» тут з'явилася значно пізніше, ніж мала би з'явитися...

Підтримуючи авторку в рішенні озвучити цю проблему через драму конкретної родини з Буковини, режисер Ігор Білиць наголошує, що не останню роль тут відіграє протистояння поколінь, погляди яких на життя, родинні цінності, гармонію в душі і навколо суттєво відрізняються. Владна Буна, для якої пошана до старших давно трансформувалася у страх, вимагає абсолютної смиренності від онучки Ориси, дівчина ж, попри зашореність і покіру на рефлексорному рівні, все ж таки наважується на вчинок, який докорінно змінить її долю. Ігор Білиць подбав, аби суперниці були варті одна одній, запросивши на головні ролі Ірину Швайківську (Буна) та Наталю Боймук. Одна – статна, владна, харизматична, нетерпляча, сувора, у стилізованому під народний костюм білому вбранні, чітко стоїть на позиції того, що так було з діда-прадіда й інакше бути просто не може, від неї годі чекати ласкавого погляду чи доброго слова. Інша – змучена важкою роботою худенька молода мама в куценькому платті й старій кофтині, яка змучена піти на крадіжку, аби втекти на заробітки у далеку Америку і подарувати синові бодай трішки щасливіше майбутнє. Ідею цього протиставлення, яке вилиється у досить сумний фінал, підтримує також і художник Богдан Поліщук. Який збудував на Камерній сцені театру інтер'єр сільської хати з рушниками-килимками-іко-

нами, розмежувавши простір по горизонталі: на умовній печі возвеличується Буна, наглядаючи зверху, наскільки справно метушиться з господарством Оріся.

Головна героїня так і не змогла визначитися зі своїм коханням, зі своїми юбами/нелюбами чоловіками. І в цьому, як на мене, ще один прояв її великого материнського серця, яке, на жаль, так і не втішиться щастям. «Діти заробітчани – окрема нація. Ситі діти, голодні до батьків. Діти, які ростуть за вікном, що виходить на дорогу, на якій з'явиться мама», – ця цитата з інтерв'ю однієї заробітчани дуже точно характеризує сина Орісі Пантелеймона (у ролі хлопчика, який опинився перед складним навіть для дорослої людини вибором, – Зоряна Дибовська). Любов матері на відстані та її численні подарунки не переконали хлопця у тому, що краща доля можлива лише за океаном. І цей вчинок дозволяє виставі виходити на тему підсвідомої любові до рідного краю, яку у деяких випадках навіть складно пояснити з точки зору логіки, хоча водночас вона цих пояснень і не потребує.

З виставою «Буна» Ігор Білиць зайшов на територію театру з понад столітньою історією, що має розлогий, концептуально вивірений репертуар і шанувальників, які свою любов до заньківчан передають із покоління в покоління. Зараз можна сказати напевно, що і столичний режисер, і його вистава стали для театру своїми, а без «Буни» афішу Камерної сцени сьогодні навіть складно уявити. Це пронизлива, чесна, відверта, стильна і художньо потужна вистава, яка... неодмінно розчарує любителів хепі-ендів. Адже у фіналі ми не бачимо жодного щасливого героя...

Віктор Рубан

У цій виставі на неймовірно глибокий текст Віри Маковій підіймається дуже гостре питання переходу України від радянського ізолюваного періоду до епохи глобалізації і сучасності. Але цей перехід показується через призму життя окремої родини з Буковини, демонструє зіткнення цінностей та уявлень про життя різних поколінь у цій сім'ї – антагонізму цінностей епох фізичного виживання й збереження зв'язку з власним корінням, цінностей часу «можливостей» (ніби-то) відкритого світу для нової людини, яка цей зв'язок із корінням не бачить як щось цінне. Ця трагічна історія відображає драму з реального життя величезної кількості родин не тільки Буковини, а з різних частин України.

У цій виставі, насамперед, ми бачимо міжчасовий розрив між архаїчною частиною культури нашої країни, яку ми намагаємося зберегти і відродити після сторіччя поневолень, та культурою сучасного глобалізованого світу, який перемелює культурні коди цілих країн і народів для історичного моменту творення космополітичної синтетичної культури майбутнього. Дуже вдало цей розрив зображено через співставлення та конфлікт між Буною (бабусею) у прекрасному виконанні Олександри Бонковської і Орісею (онукою) у майстерному виконанні Наталі Боймук. Звичайно, у такому співставленні очевидною є наївність онуки у порівнянні із життєвою мудрістю бабусі, але разом з тим дуже явно проступає недолугість та недоречність застрягання у минулому, затуляючи очі собі та своїм близьким на дійсність, яка змінюється. Але підкреслено трагічною стає фігура Пантелеймона (сина Орісі), якого неперевірено зіграла Зоряна Дибовська. Саме Пантелеймон символічно показує розгублене покоління народжених у 1990х та 2000х роках, яке і на минуле не може спертись, і не знає як будувати власне майбутнє, якому складно визначити, чому вірити та як жити, також наївне і романтизуюче, але

покоління, яке дуже добре відчуває, як не повинно бути, неготове терпіти та має бажання й енергію ризикувати для того, щоб отримати те, чого хоче. Ця вистава є символічним культурним зрізом сьогодення більшості українців, виставкою складного ландшафту культурного процесу, стрімкого зіткнення тектонічних плит цінностей різних поколінь, бурхливого складного процесу, який ми проходимо як країна.

Ця вистава навряд чи залишить когось байдужим, і точно відкриє цілу мапу взаємозв'язків для розуміння себе та інших глядачів, який вдумується у діалоги та сенси, які є і в тексті, і в грі. Сценографія Богдана Поліщука дуже вдало підсилює архаїчні атрибути контексту та його тиху, але домінуючу присутність, проявляє міжчасовий розрив із сьогоденням, але разом з тим додає певної затишності від запаху дерева та сіна, затуляє у дію, що відбувається, включає емпатію глядача та допомагає зануренню. На мою думку вистава трохи перевантажена ходами та прийомом гри. Ритм переключень між способами існування акторів, швидкість діалогів та взаємодій на початку вистави збиває з пантелику, але згодом ситуація вирівнюється і ця строкатість починає підкреслювати різність між головними героями. Попри певні нюанси загалом робота є дуже глибокою, вона майстерно зібрана та виконана, тому я без коливань однозначно рекомендую її до короткого переліку у номінації «за найкращу виставу камерної сцени».

Ольга Стельмашевська

«Буна» заньківчан, поставлена за п'єсою української драматургині і журналістки Віри Маковій, – потужна суміш гостросоціальності, етики, буковинського діалекту, композиційної вивірності, добре вловлених і прописаних характерів. Благодатний матеріал для камерної сцени.

З перших хвилин вистави задано вірну інтонацію, при чому в усіх деталях: акапельного медитативного співу під вступний монолог Орісі буковинським діалектом (далі вона говоритиме звичною українською), звуко-шумового

фону, «поскрипування» віолончелі, через сценографічне рішення – хати-купе в розрізі чи то натяку на архетипічний для українства триярусний вертеп і до точних акторських робіт.

Живий звук, що добувається з побутових речей – пересипаного у відрі зерна, ступки і горщика, тертя дощечок, плеску води, – творить атмосферний театр ритуалу, театр притчі в цілком реалістичному, навіть натуралістичному сюжеті.

Спочатку заявляються товсті мотузки, якими ніби зв'язана 19-ти річна Орися – пути споконвічних традицій і одночасно її пуповина із предками, своїм корінням, якого вона хоче позбутися, розірвати ці мотузки і покласти край рутині свого існування.

Традиційне, архаїчне, забобонне і укорінене уособлює її стара бабця – Буна. Вона «хрещений батько» у спідниці для своєї онуки, для цього способу життя, «вічна буна», яка в змозі виховувати тільки таких, як і вона, бун. Іншого нема і не буде: так жили з покоління в покоління, так виховали її, так виховує вона: контроль, жорсткість, деспотизм, ніколи не плакати, ніколи не сміятись і завжди бути готовою до випробувань (голодомор, різанина, вдівство, війни).

Актриса Ірина Швайківська потужно відтворює цей характер: від постави, міміки, інтонацій, тембральних перепадів, шепоту і крику й чистого буковинського діалекту, який її вирізняє з-поміж інших персонажів і протиставляє їм. Вона інша і цілісна в своїй інакшості. Акторські, ніби наслідуючи стилістику театру корифеїв, Ірина Швайківська насправді ретельно досліджує в цій ролі недосконалість існування у ворожому людині світі і демонструє недосконалість самої людини в жорстких життєвих обставинах. Її висока психологічна школа акторської гри тут настільки доречна, що з плином часу після перегляду вистави найбільш повно згадуєш саме нею створений образ. Він кристалізується в пам'яті, неначе моновистава.

Інші ж – Орися (Наталія Боймук), Митро (Богдан Ревкевич), Петро (Володимир Пантелєєв) і згодом маленький Пантелеймон (Зоряна Дибовська) – не такі епічні як Буна: вони зацьковані «бунами» та сірими буднями, їм лише здається, що як тільки вирвуться звідси, то життя відразу розмалюється усіма фарбами. А натомість відбувається лишень перетворення на озлоблених, душевно й матеріально убогих, скалічених людей, «яскравих представників» горезвісної біомаси. І якщо спочатку їм начебто співчуваєш – у фіналі вже зневажаєш: пройдено шлях від опоетизованого в першому монолозі, хоча і важкого сільського життя Орисі до істеричної, випрацьованої заробітчани, який не потрібний син, хата, шматок рідної, своєї землі, нічого... Далі – порожнеча...

Рухаючись цим прокресленим режисером малюнком, актори наче й відіграють всі внутрішні лінії, проте в певні моменти напруження зриваються й починають фальшувати, перекикувати, перетискати. Одразу втрачається присмак заявленого жанру вистави «етно-хоррор», який так старанно нагнітався.

Кульмінацією є сцена смерті Буни. Вона повільно знімає під свій монолог-історію життя з себе елементи одягу – немов нашарування часів, крізь які вона пройшла і вижила. Кожна деталь строю, за міфологією, є ще й певним оберегом, які захищали її протягом цього життя, давали сили жити. Цей її білий одяг, наче оболонку, складають на ті самі товсті мотузки-труну і виносять з хати... Мотузкою починали, окреслюючи місце дії, нею ж – символом життя, яке має свої межі – і закінчили.

Білиць – режисер, що воліє працювати з «різкими», «жорсткими» текстами укрусудрами, в «Буні» добивається від усього акторського ансамблю концентрації «жесті». «Буна» – його текст з яскраво виписаним конфліктом поколінь і світоглядів, він з ним працює, як у добре зробленому психологічному кіно: на великих планах, натиску і тиску емоцій, проробляючи деталі в об'ємних монологах, досягаючи певної «ритмічності» і сили діалогів. Часом щось хибить цей задум: то акторське перетискання, то темпоритм, що просідає, то перебільшена для заявленого жанру нарочитість.

Пройшовши крізь ритуал-виставу, крізь цей життєвий хоррор, не розумієш, чи зміниться щось зі смертю Буни і єднанням двох одиноких, покинутих душ Петра і Пантелеймона. Адже їх усіх, зрештою, тримала не так стара Буна, як власні обмеження, які глибоко сидять всередині і не дозволяють змінити хід речей. І це теж передається на якомусь генетичному рівні. Ось і маленький Пантелеймон – син Орисі, як і його батько свого часу – одягає відро на голову і намагається сховатись від життя. А воно ж все одно наздожене...

Звучить давня емігрантська пісня «Гамеріцький край». Титри...

Юлія Сущенко

У 2012 році «Буна» Віри Маковії стала лауреатом «Тижня актуальної п'єси». На той час у театральних режисерів сформувався активний інтерес і до сучасної української драматургії, і до тематики, яку досліджує авторка у своєму творі. «Буну» в Національному академічному театрі ім. Марії Заньковецької режисер Ігор Білиць поставив з підзаголовком «етно-хорор». Справді, страх охоплює глядачів цієї вистави з перших хвилин...

Одразу треба сказати, що гнітючості додають мінімалістичні декорації художника Богдана Поліщука, які створюють тісну, незатишну атмосферу на сцені. Вони чудово працюють на загальну спрямованість дії і відтворюють тугу сільського життя з його щоденною важкою працею. Додають журби і живі співи на сцені, і живі інструменти – віолончель та барабан. У цій постановці музика чудово працює, хоча загалом у сучасному українському театрі подібні звуки – досить поширене явище, вони навряд чи працюють на оригінальність твору, здається, що настав час

режисерам взятися за нові прийоми музичного рішення постановок.

«Буна» дає можливість висловитися, насамперед, головній героїні – їй приділяється майже половина тексту п'єси. Заслужена артистка України Ірина Швайківська блискуче скористалася цим шансом – її героїню майже не навидиш, але їй і співчуваєш у фінальній частині п'єси. Можливо, саме у тому, аби викликати співчуття до Буни, і полягає одне із головних завдань цієї вистави?

Власне у чому хорор? У тому, що молода 19-річна сирота Оріся, у виконанні Наталії Боймук перебуває під нескінченним щогодинним та щохвилиним тиском богобоязливої та безглуздої бабці, яка її виховує. Владна баба пустословить ім'я Бога, попиває коньячок і мучить дівчину. Дівчина здається сучасною, мріє співати на концерті, присвяченому річниці незалежності, а їй доводиться від світанку до заходу сонця тяжко працювати по господарству... Швидко з'ясовується, що вона живе не в сучасному світі, а в середньовіччі. Оріся молиться перед тим, як доїти корову. Натомість помідори у неї виростають із батьківський кулак, а огірки – розміром із ців. Зрозуміло, що у середньовіччі про контрацепцію уявлення дуже слабкі, і коли Оріся «залітає», бабуся відразу її видає заміж, щоб отримати собі ще один об'єкт для знущання – приймака Митра. Тут згадуються твори Карпенка-Карого та Коцюбинського. Понад 100 років минуло, а проблеми залишаються тими ж самими...

Втім, і на початку XX-го століття, і на початку XXI-го, у проблем українського села рішення було і є одне – виїхати на заробітки в Америку. Якщо нікого не любиш, як Оріся – це просто. Ну а бабуся отримує нового «хлопчика для биття» – тепер вже правнука Пантелеймона. Етно-хорор триває...

Поступово глядачеві розкриваються першопричини характеру Буни, її страждання і надії. І під час її смерті вона видається вічною, як земля, як сільське життя, як сама природа. Коли Оріся повертається додому, на неї вже ніхто не чекає – Буни немає.

Чи є вихід із цього жакливого кола? Чи потрібно дотримуватися традицій, які приносять такі страждання? Чи стане Оріся новою Буною для своїх онуків? Постановка відповідей не дає – та й не має давати.